

sem tévesztheti az egyiket a másikkal, hisz' arra nézve se x-, se y-szín nem létezik.

Még két, kisebb jelentőségű kifogás: A *kérdőív-módszernél* (psychologie par questionnaire) sem azt nem említi, hogy kik alkalmazták sikerrel e módszert, sem azt, hogy a lelki élet mely területein vezet ez az eljárás némi eredményre. A társadalmi pszichológia körébe vágó kutatásoknál Montesquieut előbb említi, mint Vicot, holott Vico maga is előbb élt s főműve is előbb jelent meg pár évtizeddel, mint Montesquieu és az ő főműve.

Sajtóhibát csak egyet találtam a kötetben: a 7. lapon Vauvenargues francia moralista neve Bauvenargues gyanánt szerepel; az aztán természetes, hogy a névmutató szerkesztője is ily hibás alakban közli e nevet.

Mindent összefoglalva: Kornis műve a pszichológiával való sok évi beható és alapos foglalkozásnak érett, színes gyümölcse, amely, bár az egész nemzetközi pszichológiai irodalom fölhasználásával készült, mégis mindenütt megőrzi önállóságát, eredeti fölfogását. Tiszta, világos, minden tudákos ballaszttól mentes, a részleteket kiváló ügyességgel egybefoglaló előadásával minden művelt ember számára érthető és azt mind a természeti, mind a szellemi tudományok munkásai haszonnal tanulmányozhatják. Érdeklődéssel várjuk a II. és III. kötet megjelenését.

(Sárospatak.)

Rácz Lajos.

W. J. Ruttmann: Allgemeine Schülerkunde. Ihre Grundlagen, Methoden und Ergebnisse. Tübingen, J. C. B. Mohr (Paul Siebeck) kiadása, 1917. 8 ábrával. VIII+360 l.

Ruttmann a kísérleti pedagógiának nemcsak szorgalmas bűvára, hanem ennek az új tudományágnak buzgó rendszerezője, összefoglalója is. Ezt első nagyobb munkájával, a *Hauptergebnisse der Psychologie*-vel is bebizonyította, mely mű tulajdonképen a pedagógiai pszichológiának jó foglalata. Új könyve az iskolásgyermekről szóló tan alapjait, módszereit és eddig való eredményeit nyújtja az olvasónak s mint ilyen első kísérlet ezen a téren. Bár *Meumann Vorlesung*-jai és *Abriss*-e is hasonló célt szolgálnak s talán világosabban és — nagy terjedelmük ellenére is — áttekinthetőbben kezelik az iskolásgyermek lélektanát, *Ruttmann* mégis azt a haladást tünteti föl, hogy a kísérleti pedagógiát kifejezetten mint módszert alkalmazza s ezzel, valamint más tudományok segítségével építi föl a tanulóról való ismereteink tárházát. Nagyon tetszetős, hogy a szerző a pedagógia eddig való eredményeit tiszteletben tartja és elismeri, hogy a pedagógiai

történeti kutatások egész sora már eddig is a gyermekkel való helyes és tudatos foglalkozást tárja elének.

Ruttmann feladata igen nehéz volt. Mindent adni és mégse sokat. A *minden* azonban az ilyen munkában a lényegét jelenti s az egyes főbb problémáknak éles körülhatárolását. S ebben a tekintetben *Ruttmann* könyve ellen itt-ott kifogást emelhetünk. Az iskolásgyermek anthropológiájáról, fiziológiájáról szóló részt nem kapjuk egységesen, egy fejezetben. Az első és a harmadik rész is foglalkozik ezekkel a kérdésekkel; ott a módszert, itt az eredményeket olvashatjuk. Mindenesetre világosabb képet nyer az olvasó, ha egységes összefoglalást ad a szerző. A testi fejlődésről szóló fejezetet túl részletezőnek találom. Az az olvasó, ki nem foglalkozott eddig is anthropológiával és fiziológiával, csak nagy nehézségek árán tudja az igazán fontosat kiszedni ebből a részből. A gyermek testi fejlődéséről szóló fejezet pl. a nagy közönség vagy az irodalomban kevésbé jártas pedagógus számára nem egyéb, mint számok halmaza. Adattömegekkel szabad, sőt kell dolgozni, de csak akkor, ha eredeti dolgozattal lépünk az olvasó elé vagy ha tisztán szakközönségnek írunk. *Ruttmann*-nak ez az összefoglaló munkája valóban akkor nyert volna értékében, ha minden fejezet végén pontokban összefoglalva kaptuk volna az eddigi eredményeket.

A könyv pszichológiai része határozottan fölülmúlja a testtanit. A szerző itt teljesen otthonos. Szépen, világosan írja meg az iskolásgyermek lélektanát, ügyesen szólaltatja meg magukat a szerzőket, rendszerint kutatásaik eredményeit közölve. Igen érdekes a gyermek nyelv- és logikai-matematikai fejlődéséről szóló rész; minden nyelvésznek és minden matematikusnak meg kellene szívelnie az itt közölt eredményeket.

A munkát végtelenül becsessé teszi az a hatalmas irodalmi jegyzék, mely minden fejezet végéhez csatlakozik. Az embert szinte megszedíti a szerző ezzel az óriási repertoriummal, mellyel dolgozik. Így természetesen nem csoda, ha a sok ezernyi cím és szám közé hiba is csúszott be. Így pl. a 157. lapon e sorok írójának olyan munkát is tulajdonít (Ein bemerkenswerter Fall stb.) a szerző, mely nem a tolla alól került ki. Ezek a hibák azonban a könyv lényegén nem változtatnak. *Ruttmann* munkáját minden pedagógus szívesen fogja forgatni.

Vértés O. József.

Bittenbinder Miklós: A magyar leányreáliskola kérdése. Budapest, 1918, 8° 24 l., 1 K (kny. az Urániából).

Bittenbinder a leánygimnáziumok fellendülését (bár örömmel